

ABDULLA QODIRIY " O'TGAN KUNLAR " ASARI QAHRAMONLARI

To'xtasinova Shaxnoza Boyqo'ziyevna

Farg'ona viloyati Qo'shtepa 1-son texnikumi

ona tili va adabiyoti o' qituvchisi

Annotatsiya

Abdulla Qodiriy (1894–1940) o'zbek romanchiligining asoschisi sifatida “O'tkan kunlar” (1922–1926) romani orqali XIX asr oxiri – XX asr boshidagi Turkiston hayotini, ijtimoiy-siyosiy ziddiyatlarni va inson taqdirini mahorat bilan tasvirlagan. Ushbu maqolada romanning markaziy va yordamchi qahramonlari (Otabek, Kumushbib, Yusufbek hoji, Zaynab, Oftoboyim va boshqalar)ning badiiy xususiyatlari, ijtimoiy ramziy ma'nosi va romandagi roli tahlil qilinadi. Qodiriy qahramonlar orqali milliy uyg'onish, ma'rifat, oila va jamiyat muammolarini ko'taradi. Asar qahramonlari o'zbek adabiyotida realistik obraz yaratishning yorqin namunasi bo'lib qolmoqda.

Kalit so'zlar: Abdulla Qodiriy, “O'tkan kunlar”, roman qahramonlari, Otabek, Kumushbib, Yusufbek hoji, realizm, milliy obrazlar.

Kirish

“O'tkan kunlar” o'zbek adabiyotidagi ilk yirik roman bo'lib, unda tarixiy voqealar (Xo'qand xonligi tanazzuli, mustamlaka davri) shaxsiy taqdirlar orqali ochib beriladi. Qodiriy qahramonlarni chuqur psixologik va ijtimoiy tahlil asosida yaratgan. Ular nafaqat individual xarakterlarni, balki butun bir davrning ijtimoiy qatlamlarini aks ettiradi: ma'rifatli ziyolilar, an'anaviy oila, feodal hukmdorlar va oddiy xalq.

Romanda qahramonlar tizimi murakkab: markaziy qahramonlar (Otabek va Kumush) atrofida ijobiy va salbiy obrazlar joylashgan. Bu orqali muallif kontrast usulidan foydalanib, jamiyatdagi ziddiyatlarni yoritadi.

Asosiy qahramonlar tahlili

Otabek — romanning markaziy qahramoni, yangi davr ziyolisi timsoli. U bilimli, vatanparvar, halol va adolatparvar yigit sifatida tasvirlanadi. Otabek eski va yangi dunyo o'rtasidagi ziddiyatni o'zida mujassamlashtiradi: u ma'rifat tarafdori bo'lsa-da, an'analar va ijtimoiy bosimlar oldida ojiz qoladi. Uning taqdiri — milliy tanazzul va mustamlaka davridagi ziyolilar fojiasining ramzi. Adabiyotshunoslar Otabekni muallifning o'ziga yaqin obraz deb baholashadi.

Kumushbibi (Kumush) — romanning eng yorqin ayol obrazi. Go'zal, aqlli, pokiza va jasur qiz sifatida tasvirlanadi. U chin sevgisi yo'lida qiyinchiliklarni yengadi, lekin ko'pxotinlilik va hasad tufayli fojiali o'limga duch keladi (kundoshi tomonidan zaharlanadi). Kumush orqali Qodiriy o'zbek ayolining taqdiri, oilaviy zulm va huquqsizlik masalalarini ko'taradi. U nafaqat sevgi ramzi, balki mustahkam ruhiy kuch timsolidir.

Yusufbek hoji — ko'plab tadqiqotchilar fikricha, romanning haqiqiy bosh qahramoni. Donishmand, millatparvar, oila boshlig'i va vatan taqdiri haqida qayg'uruvchi siymo. U avlodlar birdamligi, milliy yaxlitlik va ma'rifat g'oyalarini o'zida mujassam etadi. Yusufbek hoji obrazi orqali Qodiriy o'tmishdan saboq olish va kelajak uchun kurashish zarurligini ta'kidlaydi.

Yordamchi va salbiy qahramonlar

• **Oftoboyim (O'zbekoyim)** — an'anaviy o'zbek ayolining ijobiy timsoli. Itoatkor, oilaviy qadriyatlar tarafdori, lekin ichki dunyosi boy.

• **Zaynab** — murakkab, fojiali obraz. Hasad va raqobat tufayli salbiy harakatlarga qo‘l uradi, ammo o‘zi ham azob chekadi. Ko‘pxotinlilikning fojiali oqibatlarini ko‘rsatadi.

• **Homid, Qutidor, Azizbek va boshqalar** — salbiy yoki ikkilamchi qahramonlar. Ular orqali feodalizm, xiyonat, manfaatparastlik va jaholat tasvirlanadi.

Qodiriy qahramonlarni ijtimoiy muhitga bog‘lab tasvirlaydi: boylar, feodallar, mehnatkashlar va ziyolilar qatlamlari aniq ajratilgan.

Abdulla Qodiriyning [O‘tkan kunlar](#) asari o‘zbek adabiyotining durdona asari bo‘lib, voqealar XIX asr o‘rtalarida Qo‘qon xonligida yuz beradi. Asar qahramonlari quyidagilardan iborat: [[1](#), [2](#)]

• **Otabek Yusufbek hoji o‘g‘li** – Asarning bosh qahramoni, Toshkentning boy savdogari Yusufbek hojining ma‘rifatli, o‘qimishli o‘g‘li. [[1](#), [2](#)]

• **Kumushbibi (Kumush)** – Otabekning sevgilisi va birinchi rafiqasi. Marg‘ilonlik Mirzakarim qutidorning go‘zal va nozik qizi. [[1](#), [2](#)]

• **Zaynab** – Otabekning Toshkentdagi ikkinchi rafiqasi. Uning xarakteri Kumushbibinikiga qarama-qarshi bo‘lib, onasi bilan birgalikda fitnalarga sabab bo‘ladi.

• **Homid** – Asardagi salbiy obraz (ashaddiy yovuz qahramon). Marg‘ilon amaldorlaridan bo‘lib, Otabek va Kumush o‘rtasiga nifoq solishga intiladi. [[1](#), [2](#)]

• **Yusufbek hoji** – Otabekning otasi. Toshkentning obro‘li, adolatli va o‘z davrining o‘qimishli kishilaridan biri. [[1](#), [2](#)]

• **Mirzakarim qutidor** – Kumushbibining otasi, Marg‘ilonning savdogar va badavlat amaldorlaridan. [[1](#), [2](#)]

• **Oftob oyim** – Kumushning mehribon va g‘amxo‘r onasi. [[1](#)]

• **O‘zbekoyim** – Otabekning onasi. Qaysar va qat‘iy xarakterga ega bo‘lib, o‘g‘lining Marg‘ilonlik qizga uylanishiga dastlab qarshi chiqadi.

• **Margʻilonlik Muhammadkarim** – Kumushning amakisi.

Asar qahramonlari, ularning xarakterlari va fojiali taqdiri haqida batafsil ma'lumotlarni [“O'tkan kunlar”ning bosh qahramoni kim?](#) va [Lanj Otabek, yig'loqi Oftoboyim, nimjon Homid va...](#) maqolalarida o'qishingiz mumkin.

Qahramonlarning badiiy va falsafiy ahamiyati

Qodiriy realizm usulida qahramonlarni yaratgan: ularning nutqi, xatti-harakati va ichki kechinmalari chuqur ochilgan. Obrazlar orqali muallif jamiyat tanqidini olib boradi — ko'pxotinlilik, mahalliychilik, jaholat va mustamlakachilik. Qahramonlarning fojiali taqdiri o'quvchida katarsis uyg'otadi va milliy o'zlikni anglashga undaydi.

Xulosa

Abdulla Qodiriy “O'tkan kunlar” romanida yaratgan qahramonlar tizimi o'zbek adabiyotida noyob hodisa bo'lib qoldi. Otabek, Kumush, Yusufbek hoji kabi obrazlar nafaqat adabiy, balki ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlar ramziga aylangan. Asar bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab, yosh avlodga milliy o'zlik, sevgi, vatanparvarlik va adolat g'oyalarini singdirishda muhim o'rin tutadi. Qodiriy qahramonlari orqali o'tmishni tahlil qilib, kelajakka yo'l ko'rsatadi.

Adabiyotlar:

1. Qodiriy, A. “O'tkan kunlar”. Toshkent: Sharq yoki boshqa nashrlar.
2. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi va ilmiy tadqiqotlar (Wikipedia, ilmiy maqolalar).
3. Jabborov N. va boshqalar. “O'tkan kunlar” tahliliy asarlari.
4. O'zbek adabiyoti tarixi darsliklari va maqolalari.